

Науково-практичний
круглий стіл

**Сучасні виклики для
міграційної політики:
правові, освітні та історичні
аспекти**

Co-funded by
the European Union

Суми 2023

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

**СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ:
ПРАВОВІ, ОСВІТНІ ТА ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ**

Матеріали
науково-практичного круглого столу
(Суми, 24 червня 2023 року)

Суми
Сумський державний університет
2023

Редакційна колегія:

В. М. Завгородня, кандидат юридичних наук, доцент;
А. М. Куліш, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України;
А. В. Гончаренко, кандидат історичних наук, доцент;
М. В. Плотнікова, кандидат юридичних наук, доцент
А. С. Славко, кандидат юридичних наук;
А. Л. Чернявський, кандидат юридичних наук, доцент;
О. А. Швагер, кандидат юридичних наук

Видання рекомендоване до друку рішенням вченої ради
Навчально-наукового інституту права СумДУ
(протокол № 2 від 7 вересня 2023 року)

С 91	Сучасні виклики для міграційної політики: правові, освітні та історичні аспекти : матеріали науково-практичного круглого столу, Суми, 24 червня 2023 р. / ред. колегія: В. М. Завгородня, А. М. Куліш та ін. – Суми : Сумський державний університет, 2023. – 70 с.
------	--

До збірника ввійшли наукові статті та повідомлення викладачів, студентів, учених та аспірантів ЗВО і наукових установ, викладачів закладів вищої та фахової передвищої освіти, вчителів шкіл, виголошені під час проведення науково-практичного круглого столу «Сучасні виклики для міграційної політики: правові, освітні та історичні аспекти», присвяченого актуальним питанням європейської міграційної політики, історії та права і проведеного в межах реалізації освітнього проєкту «101098859-EU4Migration-ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH-UA-IBA / ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH «Міграційна політика та право ЄС у контексті цілей сталого розвитку» напрямку «Жан Моне» програми Еразмус +».

Позиція організаційного комітету не завжди збігається з міркуваннями, висловленими учасниками. В збірнику збережено авторські орфографію, пунктуацію та стилістику. Відповідають за достовірність даних та додержання принципів академічної доброчесності учасники науково-практичного круглого столу.

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

ЗМІСТ

<i>Бичай Р. Р.</i> ДЕРЖАВНА МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ	4
<i>Drakokhrust T. V., Parashchuk V. I.</i> LEGAL STATUS OF CITIZENS WHO WERE DISPALED WITHIN THE TERRITORY OF UKRAINE DURING THE WAR: THREATS AND CHALLENGES. 7	
<i>Гончаренко А. В.</i> МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА ФРАНЦІЇ ПІД ЧАС «КРИЗИ БІЖЕНЦІВ» 2015–2017 РР.	10
<i>Гуляєва Л. П.</i> ПІДПРИЄМНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ ЖІНОК- ВИМУШЕНИХ МІГРАНТОК В УКРАЇНІ ТА ПОЛЬЩІ	13
<i>Дегтярьов С. І.</i> УКРАЇНЦІ-МІГРАНТИ У КРАЇНАХ ПІВНІЧНОЇ ТА ПІВДЕННОЇ АМЕРИКИ: ДОСВІД САМООРГАНІЗАЦІЇ (КІНЕЦЬ ХІХ – ПОЧАТОК ХХ СТ.)	17
<i>Завгородня В. М.</i> РОЛЬ РІШЕННЯ ЄСПЛ У СПРАВІ «СЗУРОВЕЦ ПРОТИ УГОРЩИНИ» У ФОРМУВАННІ МЕДІА-ПОЛІТИКИ ЩОДО ПРОБЛЕМ МІГРАЦІЇ	20
<i>Качур В. О.</i> ДО ПИТАННЯ ПРО МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ПІДХОДИ У ДОСЛІДЖЕННІ ТЕОРІЇ МІГРАЦІЇ	23
<i>Корнева Т. В.</i> ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ ПОСЛІДОВНОГО ВІДНОВЛЕННЯ І ТРАНСФОРМАЦІЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ. 25	
<i>Кузьмін Д. В., Весперіс С. З.</i> СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ ЗАХИСТУ ПРАВ НЕПОВНОЛІТНІХ МІГРАНТІВ ПРИ ОТРИМАННІ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ	28
<i>Lukianets-Shakhova V. S.</i> CURRENT CHALLENGES TO EU MIGRATION POLICY	31
<i>Лук'янихіна О. А.</i> ВИКЛИКИ МІГРАЦІЇ ТА МОЖЛИВОСТІ ПРОГРАМ ОСВІТНІХ ОБМІНІВ ЄС	34
<i>Міщенко М. В.</i> ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ МІГРАЦІЇ З УКРАЇНИ ДО ЄС	38
<i>Протсавицька Л. С.</i> ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНІ ОСОБИ ТА ЗАХИСТ ЇХ ПРАВ В УКРАЇНІ	42
<i>Рассохіна А. М.</i> МЕДІЙНИЙ ПОРТРЕТ УКРАЇНСЬКИХ БІЖЕНЦІВ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ: АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД.....	44
<i>Сіньова Л. М.</i> ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ ПРАВ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ	48
<i>Славко А. С.</i> ПОНЯТТЯ «СЕРЬОЗНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ЗАГРОЗИ» В МІГРАЦІЙНОМУ ПРАВІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	51
<i>Славко О. О.</i> ПРАВО ВПО НА ОСВІТУ: ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ.....	54
<i>Товстий В. О.</i> ІМПЕРСЬКИЙ НАРАТИВ У СЕРЕДОВИЩІ СУЧАСНОЇ РОСІЙСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ.....	56
<i>Швагер О. А.</i> ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ ПОНЯТТЯ «ВИМУШЕНА МІГРАЦІЯ»	60
<i>Тодоров І. Я.</i> ЄВРОПЕЙСЬКА БЕЗПЕКА В КОНТЕКСТІ МІГРАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ	62
<i>Циватий В. Г.</i> КОНЦЕПТ «МІГРАЦІЯ» І МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В МОНДІАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ ХХІ СТОЛІТТЯ: ІСТОРИЧНИЙ, ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИЙ І МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТИ	65

МЕДІЙНИЙ ПОРТРЕТ УКРАЇНСЬКИХ БІЖЕНЦІВ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ: АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД

Рассохіна А.М.

аспірантка

Сумський державний університет

Повномасштабне вторгнення росії в Україну у лютому 2022 року стало каталізатором однієї з найбільших міграцій біженців у Європі. Швидкість і масштаб переміщення людей, спричинених війною в Україні, є безпрецедентним після Другої світової війни [1]. У Європейському парламенті комісар з питань внутрішніх справ Ілва Йоганссон підтвердила непохитну відданість держав-членів ЄС тепло приймати українських біженців, які тікають від конфлікту. Наголошуючи на моральному обов'язку забезпечити теплий прийом, вона звернулася до актуальної проблеми мільйонів людей, які шукають притулку. У відповідь на російське вторгнення країни-члени ЄС зробили революційний крок, вперше активувавши Директиву про тимчасовий захист (TPD). Цей унікальний правовий інструмент надає всім громадянам України право на проживання та роботу в ЄС протягом трьох років, а також безперешкодний доступ до освіти та житла, усуваючи необхідність подавати заяви про надання притулку [2]. За даними ЄС, орієнтовна кількість переміщених осіб з України, які скористалися TPD, становить від 7 до 8 мільйонів (переважна більшість – 86% – жінки та діти) [1].

На відміну від подій 2015 року під час сирійської кризи біженців [3], європейські ЗМІ відіграли активну роль у підтримці громадських та політичних зусиль, закликаючи прийняти українських біженців та поширюючи наративи, сприятливі для захисту і гостинності до українських мігрантів [1]. Беззаперечним є факт, що ЗМІ володіють значним впливом на адвокаційну діяльність і формування політичних рішень [4], тому задача встановлення складних взаємозв'язків між репрезентацією у ЗМІ, правовими рамками та їхнім впливом на громадське сприйняття українських біженців, характеризується значною актуальністю.

Дослідники нерідко акцентують на подвійних стандартах в діяльності ЗМІ щодо висвітлення міграційних процесів та їх впливові на громадську думку і політики урядів. Зображення біженців як загрози безпеці, як на прикладі сирійської кризи, може поставити безпеку кордонів у пріоритет над гуманітарною допомогою [5]. І навпаки, висвітлення людських історій, як в українській кризі, може призвести до більшої уваги до гуманітарної допомоги та надання притулку [1].

Подібним чином, якщо медіа наголошують на необхідності солідарності та співчуття, ці цінності можуть служити орієнтиром для дій політиків [1]. Тобто, українські біженці були зображені як такі, що заслуговують на захист, всупереч попередній риторичі про «нашесть біженців». Це стало особливо помітним коли такі лідери, як прем'єр-міністр Угорщини Віктор Орбан, який колись виступав проти неєвропейських біженців, відкрили кордони для українських біженців на початку російського вторгнення [6]. Прем'єр-міністр Болгарії Кирил Петков підтримав ці настрої, підкресливши у своїй промові що «ці люди європейці. Ці люди розумні, вони освічені люди... Це не та хвиля біженців, до якої ми звикли...» [7]. Президентка ЄК Урсула фон дер Ляєн за тиждень після вторгнення зауважила, що «всім тим, хто втікає від путінських бомб, раді в Європі» [8].

BFM TV журналіст Філіп Корбе підкреслив унікальний аспект української ситуації, заявивши: «Ми не говоримо тут про сирійців, які тікають від бомбардувань сирійського режиму, який підтримує Путін. Ми говоримо про європейців, які виїжджають на машинах, схожих на наші, щоб врятувати свої життя». Іншими словами, українці не тільки схожі на «нас»; навіть їхні машини схожі на «наші». Це спостереження про те, що навіть українські автомобілі схожі на європейські, подали як привід для збільшення допомоги українським біженцям [1].

Завдяки такому порівнянню, висвітлення в ЗМІ поступово допомогло просунути і сформуванню позитивний наратив про необхідність захисту українських біженців, оскільки вони схожі на європейців, поведуться як європейці і мають культурні та демократичні цінності, близькі до європейських. Однак важливо зазначити, що деякі вчені вважають це порівняння потенційно дегуманізуючим [1].

Більшість українців, які в'їжджали до Великої Британії з лютого 2022 року, робили це за двома спеціальними візовими маршрутами. Це сімейна схема в Україні (що дозволяє українцям приєднуватися до членів родини, які вже перебувають у Великій Британії) та схема спонсорства в Україні, більш відома як «Homes for Ukraine», яка дозволяє громадянам України приїжджати до Великої Британії, якщо вони мають спонсора, здатного забезпечити їх проживанням щонайменше на шість місяців [8].

Замість надання офіційного статусу біженця основним підходом Міністерства внутрішніх справ Великої Британії є видача віз та надання статусу резидентів (на 3 роки) громадянам України, фактично в обхід перевантаженої системи надання притулку. Уряд Великої Британії описує цю стратегію, як «індивідуальний пакет гуманітарної підтримки» [9]. Паралельно з цими заходами, британські медіа відіграли допоміжну роль у позитивному зображенні українських біженців. Наприклад, Деніел Ханнан, британський репортер The Telegraph, написав у своїй статті 26 лютого: «Вони дуже схожі на нас. Ось що робить це таким шокуючим. Війна більше не є чимось, що

приходить лише до бідного та віддаленого населення. Вона може статися з кожним» [10]. Підтримка ЗМІ та підхід британського уряду до видачі віз підкреслює позитивну динаміку вирішення проблеми українських біженців.

На початку відкриття схем для українців було багато перешкод та затримок у видачі віз. Тому з самого початку повномасштабного вторгнення великі мас-медіа Британії, зокрема The Guardian, висвітлювали обурення британців з приводу штучно створених труднощів для українських біженців [11]. Крім того, незважаючи на зусилля британської влади спростити документацію для отримання візи, британські ЗМІ наголошують на необхідності більш суттєвих заходів. Відомі благодійні організації, такі як Oxfam і Рада у справах біженців, закликали уряд скасувати візові вимоги та перевірки безпеки після прибуття [12].

Згідно з результатами дослідження, опублікованого The Guardian у 2022 році, вісім із десяти жителів Великої Британії, які прийняли українців-втікачів від війни за програмою «Homes for Ukraine», сказали, що мали позитивний досвід прийому біженців. Більшість населення вважає, що Велика Британія повинна продовжувати приймати людей із зон бойових дій [13].

Люк Трейл, британський директор More In Common, високо оцінив програму «Homes for Ukraine» за демонстрацію милосердної сторони Британії. Звичайні громадяни по всій країні відкрили свої домівки для тих, хто тікає від конфлікту, що контрастує з недавніми дебатами про міграцію та біженців [14].

Глибинні інтерв'ю, проведені у період з вересня 2022 року по лютий 2023 року, були опубліковані журналом The Conversation та пропонують розуміння досвіду українських біженців у Великій Британії, виходячи за межі статистики. Багато українців у Великій Британії зіткнулися з браком знань британців про Україну, що призвело до неправильних уявлень про їхнє походження та культуру. Деякі британські господарі вважали українців неосвіченими та необізнаними у побутових питаннях. Ці непорозуміння спричинили напружені стосунки, підкреслюючи необхідність кращої обізнаності та культурної чутливості [8].

Британські ЗМІ активно обговорюють питання невизначеності стосовно терміну дії дозволу на перебування у Великій Британії для українських біженців і можливого продовження програм «Homes for Ukraine» та «Ukraine Family Scheme», які наразі передбачають тривалість у три роки. [9]. Незважаючи на швидке впровадження урядом Великої Британії надзвичайних заходів для новоприбулих українців, що виходять за рамки підтримки інших груп, що переїжджають до країни, існують важливі сфери занепокоєння, з ризиком їх зростання у наступні місяці та роки [8].

Вже у першій половині 2022 року британські ЗМІ почали публікувати дані що свідчать про проблеми зі схемою «Homes for Ukraine»: станом на 3 червня 2022 року 145 осіб залишилися без даху над головою, з них 90 зіткнулися з розривом домовленостей між британськими хостами, а 55 не змогли навіть заселитись через непридатне або недоступне житло. Лорен Скотт, виконавчий директор організації Refugees at Home, висловила свою стурбованість ситуацією. Вона підкреслила, що залежати від доброї волі незнайомих, з якими познайомилися у Facebook, для вразливих і травмованих українських біженців було ризиковано [15].

Забезпечення справедливого і точного висвітлення міграції в ЗМІ є викликом, важливість якого тільки зростатиме у все більш глобалізованому світі. Міжнародна організація праці (МОП), Міжнародна організація з міграції (МОМ) та такі організації, як Human Rights Watch (HRW), намагаються вирішити проблему упередженості та дезінформації у висвітленні міграції шляхом розробки керівних принципів та проведення семінарів для навчання журналістів правозахисній та точній термінології при висвітленні мігрантів та шукачів притулку [16].

Отже, медіа відіграли унікальну роль та суттєво вплинули на політичні рішення ЄС та Великобританії, що призвело до створення сприятливого механізму прийому українських біженців. Висвітлюючи українську кризу, вони зміцнили уявлення про те, що біженці, які тікають із європейських зон конфліктів, заслуговують на преференційне ставлення порівняно з біженцями з інших регіонів. Цей наратив став помітним у перші дні вторгнення, поширюючись на різних медіа-платформах, включаючи телебачення, газети та соціальні мережі, такі як Twitter і YouTube. Проте вкрай важливо визнати, що ця зміна ставлення до українських біженців викликає сумніви щодо справедливості. У порівнянні з сирійськими біженцями, які також пережили серйозні конфлікти, це може створити враження нерівності щодо ставлення та підтримки [1].

У підсумку варто зазначити, що створення позитивних медійних наративів про українських біженців буде життєво важливим для збереження громадської підтримки в наступні критичні місяці, оскільки війна затягується, а очікування щодо її швидкого врегулювання і повернення зменшуються.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Sales M. The refugee crisis' double standards: media framing and the proliferation of positive and negative narratives during the Ukrainian and Syrian crises. *Euromesco*. № 129. URL: <https://www.euromesco.net/wp-content/uploads/2023/03/Policy-Brief-N%C2%BA129-1.pdf> (дата звернення 30.05.2023)
2. How European response to Ukraine refugees differs from UK. *The Guardian*. 2022. URL: <https://www.theguardian.com/global-development/2022/mar/11/we-must-welcome-them-how-europe-is-helping-ukrainian-refugees> (дата звернення 21.05.2023)
3. Reilly R., Flynn M. The Ukraine Crisis: Double Standards, Has Europe's Response to Refugees Changed? Global Detention Project. 2022. URL: <https://www.globaldetentionproject.org/the-ukraine-crisis-double-standards-has-europes-response-to-refugees-changed> (дата звернення 23.05.2023)
4. Sabatier P., Jenkins-Smith H. Evaluating the Advocacy Coalition Framework. *Journal of Public Policy*. Cambridge University Press. 1994. URL: <https://www.jstor.org/stable/4007571> (дата звернення 23.05.2023)
5. Chouliaraki L., Zaboroski, R. Voice and community in the 2015 refugee crisis: A content analysis of news coverage in eight European countries. *The International Communication Gazette*, 2017. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1748048517727173> (дата звернення 22.05.2023)
6. Bathke B. Hungary welcomes those fleeing Ukraine but not 'illegal migrants'. *InfoMigrants*. 2022. URL: <https://www.infomigrants.net/fr/post/38928/hungary-welcomes-those-fleeing-ukraine-but-not-illegal-migrants>
7. Brito R. Europe welcomes Ukrainian refugees — others, less so. *AP News*. 2022. URL: <https://bettercarenetwork.org/news-updates/news/europe-welcomes-ukrainian-refugees-but-others-less-so> (дата звернення 22.05.2023)
8. Jones S., Kogut N. Ukraine war: a year on, here's what life has been like for refugees in the UK. *The Conversation*. 2023. URL: <https://theconversation.com/ukraine-war-a-year-on-heres-what-life-has-been-like-for-refugees-in-the-uk-199923> (дата звернення 29.05.2023)
9. Machin R. The UK – a home for Ukrainians? An analysis of social security and housing policy *Journal of Poverty and Social Justice*. 2023. URL: <https://bristoluniversitypressdigital.com/view/journals/jpsj/31/2/article-p298.xml> (дата звернення 27.05.2023)

10. Henley J. EU leaders denounce 'possible genocide' in Ukraine as Russia issues denials. *The Guardian*. 2022. URL: <https://www.telegraph.co.uk/news/2022/02/26/vladimir-putins-monstrous-invasion-attack-civilisation> (дата звернення 25.05.2023)
11. The Guardian view on Ukraine's refugees: Britain's grudging welcome. *The Guardian*. 2022. URL :<https://www.theguardian.com/commentisfree/2022/mar/31/the-guardian-view-on-ukraines-refugees-britains-grudging-welcome> (дата звернення 23.05.2023)
12. UK visa rule leaving refugees stranded in war-torn Ukraine, say charities. *The Guardian*. 2022. URL :<https://www.theguardian.com/world/2022/mar/28/uk-visa-rule-is-leaving-refugees-stranded-in-war-torn-ukraine-say-charities> (дата звернення 21.05.2023)
13. Most Britons think housing Ukrainian refugees is a good thing, study shows. *The Guardian*. 2023. URL:<https://www.theguardian.com/world/2023/mar/12/most-britons-think-housing-ukrainian-refugees-is-a-good-thing-study-shows> (дата звернення 23.05.2023)
14. Tryl L. With Ukraine's refugees, a cautious approach will keep the British public on side. *More in Common*. 2022. URL:<https://www.moreincommon.org.uk/blog/with-ukraine-s-refugees-a-cautious-approach-will-keep-the-british-public-on-side> (дата звернення 27.05.2023)
15. Hundreds of Ukrainian refugees left homeless in England, data shows. *The Guardian*. 2022. URL: <https://www.theguardian.com/world/2022/jun/16/hundreds-of-ukrainian-refugees-left-homeless-in-england-data-shows> (дата звернення 22.05.2023)
16. McCann, K., M. Sienkiewicz and M. Zard. The role of media narratives in shaping public opinion toward refugees: A comparative analysis. *Migration Research Series, N° 72. International Organization for Migration*. 2023. <https://publications.iom.int/system/files/pdf/MRS-72.pdf> (дата звернення 20.05.2023)